

תרבות ישראלית מקורית

התרבות החילונית שרויה במשבר עמוק. רק חילונים שעדיין לא תפסו זאת עשויים להתנשא על הציונות הדתית. הדברים שייאמרו כאן אינם באים, אפוא, לנגח את הציונות הדתית אלא להזכיר לה את הכוחות התרבותיים הגנוזים בה, מתוך הערכתה כתנועה שעוצמתה הרוחנית הייתה אמורה לבוא מזמן לידי ביטוי במקומותינו ולא רק במקומותיה... יש פער כמעט בלתי נתפס בין מידת השפעתה של הציונות הדתית על הפוליטיקה הישראלית לבין מידת השפעתה על התרבות הישראלית. מבחינה פוליטית, הציונות הדתית היא התנועה הקובעת את סדר יומה של מדינת ישראל בארבעים השנים האחרונות. מבחינה תרבותית, היא כמעט בלתי מורגשת... תרומתה לספרות הישראלית קלושה, ותרומתה לשאר שטחי האמנות הישראלית אפסית, למעשה... תרבות חיה אינה נמדדת בחקר עתיקותיה אלא ביצירתה החיה. הציונות הדתית לא הצמיחה אף סופר או משורר בעל נוכחות מרכזית בספרות הישראלית, מלבד אלה שעזבו אותה, כמו חנוך לוין או חיים באר... "לדרוש מחברה יהודית-שורשית שתפיק מתוכה 'תרבות' במובן המצומצם המערבי", כתב דניאל שליט, "הרי זה דבר שאין בו שום היגיון. גם לדרוש ממנה להעמיד בדיוק אותנו סוג יוצרים או אותו סוג צרכני תרבות שמעמידה התרבות המערבית – הרי זה להכחיש את 'יחודה' (דניאל שליט)... עדיין נשאלת השאלה: מדוע לא תעמיד הציונות הדתית יוצרים וצרכני תרבות מסוג אחר, כאלטרנטיבה יהודית-שורשית לתרבות המערב?... "מצד אחד, האמנות יכולה לבטא את האדם על כיסופיו אל מעבר לעצמו; מצד שני, יש בה יסודות של בידור, תאוותנות, אלימות, גסות", ויסודות אלה השתלטו עליה בעידן המיסחור הגורף, הפוסט-מודרני. "האמנות המערבית כבר ירדה ממדרגתה; במקום ביטוי עליון של הרוח האנושית, היא נעשתה סחורה לממכר, מצרך בשוק. אופייני לתרבות המערבית היום (לא רק במוזיקה), שהכול בה מיתרגם לכסף, ואין בה מקום לממדי ערך"... היצירה היהודית ששליט מייחל לה נושאת, אפוא, בשורה עולמית, בעיקר משעה שתרבות המערב התדרדרה לתעשיית תרבות. האם אפשר לתלות תקוות אמנותיות מרחיקות לכת במגזר שלא עשה אמנות מימיו? אם התרבות החילונית בת זמננו, ברבים מגילוייה הבולטים, היא עבודה זרה שטופת זימה וניהיליזם, הרי שדווקא בתור תנועה יהודית אמורה הציונות הדתית להציע לחברה הישראלית ספרות ואמנות... אלטרנטיבית, לא אלילית... של רגשות ולא של ריגושים, "פואטיקה של צניעות", כהגדרתו של אליעז כהן... אם הספרות הישראלית היא ספרות המשקפת, כדבריו של הלל ויס, את אי יכולתו של הצבר החילוני "לקבל את ההיסטוריה הזוועתית והנפלאה של עמו, ואת נכונותו לעשות הכול כדי לנרמל אותה", הרי שהציונות הדתית, בהשתמטותה המתמשכת מהצבת אלטרנטיבה ספרותית ותרבותית, היא שותפה לדבר עברה... התרבות הישראלית זקוקה למטעני הציונות הדתית. בלי מטענים אלה היא מתרחקת מהגשמת ייעודה כתרבות עברית... מאין יימצאו לה, לתרבות הישראלית קצוצת השורשים, יוצרים שיעניקו לה את העומק התרבותי הדרוש לקיומה של תרבות עברית? החברה החילונית, שהתקשתה להצמיח יוצרים שכאלה עד כה, תתקשה בכך גם להבא... עתידה של התרבות הישראלית כתרבות עברית תלוי במידה רבה בציונות הדתית (אסף ענברי. מקור ראשון).

באוניברסיטת הסורבון אין כל ספק, שהנבואות על המשיח מתייחסות לישו. גם ברור באותה מידה של ודאות לרבני אמסטרדם, שאין להן כל קשר אליו. נראה לי, שלעולם לא אדע מה באמת טוענים היהודים, כל עוד אין להם מדינה חופשית, בתי מדרש ואוניברסיטאות שבהם יוכלו לדבר ולדון ללא סכנה. רק אז נוכל לדעת מה בפיהם. (רוסו. "אמיל")

הספרות, הציור והחיטוב עומדים להוציא אל הפועל כל המושגים הרוחניים המוטבעים בעמקי הנפש האנושית וכל זמן שחסר עוד אף שרטוט אחד הנגלה במעמקי הנפש החושבת והמרגשת שלא יצא אל הפועל עוד יש חובה על מלאכת המחשבת להוציאו. מובן הדבר מעצמו שרק אלה האוצרות, שבהתפתחותם הם מבסמים את אור המציאות טוב ויפה לפתח... אמנם אותם הדברים הגנוזים שקבורתם הוא בעורם. עליהם מתוקן היתד שעל אוזנו לחפור ולכסות... זעזועי הנפש מצד רגשי אהבה הטבעית שנוטלת חלק גדול במציאות במוסר ובחיים, הם ראויים להתפרש ע"י הספרות בכל הצדדים שבהם היא מוציאה אל הפועל את הגנוז, אבל רק בשמירה היותר מעולה מנטות לצד השיכון המכוער, שיש באלה הרגשות שמהפך אותם מטהרה טבעית לטומאה של זוהמה מנוולת. רק אנשי קודש ראויים להיות שרי קודש (הרב קוק. הקדמה לשיר השירים).